

НАУЧЕН ПРОЕКТ „БЪЛГАРИЯ В ИТАЛИАНСКИТЕ И ВЪВ ВАТИКАНСКИТЕ АРХИВИ“: ПЪРВИ РЕЗУЛТАТИ ОТ АНАЛИЗ НА ВАТИКАНСКИЯ ВЕСТНИК „ОСЕРВАТОРЕ РОМАНО“

Тициана Ди Феличе

Римски университет „Ла Сапиенца“

Резюме. Главната цел на научния проект „България в италианските и във ватиканските архиви“ е търсенето на информацията за Руско-турската война (1877 – 1878 г.) и за Българския народ във вестника *Осерваторе Романо*. Докладът представя един възможен метод на анализа на броевете на вестника, който е приложен за броеве 148 и 149.

Ключови думи: Осерваторе Романо; вестник; Ватикана; Руско-турска война (1877 – 1878); българска история

В рамките на научния проект „Неразказните истории на българите“ на 24 април 2024 г. се проведе форумът „България в италианските и във ватиканските архиви“, който беше организиран от Лектората по български език, култура и литература на Неаполския университет „Ориентале“. Целта на форума беше да се представят първите резултати на процеса на дигитализацията на статиите на вестника *Осерваторе Романо*, които излизат от 1 януари 1877 г. до 30 декември 1877 г. *Осерваторе Романо* е основан от Никола Занкини и Джузепе Бастиа през 1861 г. с финансовата подкрепа на Ватикана. От 1885 г. вестникът принадлежи на Ватикана и става неговият информационен орган, а от 1929 г. самата му редакция се намира във Ватикана (Dizionario di Storia Treccani 2010).

Този доклад, който беше представен на форума, съдържа един възможен метод за анализ¹ на броевете на *Осерваторе Романо*. Главната цел на доклада е да се опише и анализира съдържанието на два броя на вестника – брой 148 от 1 юли 1877 и брой 149 от 3 юли 1877. Основните методологични принципи, които се приемат за анализа, са следните.

1. Установяване на непосредствена връзка с текстовете на вестника и откриване на местата в тях, свързани с руско-турския конфликт (1877 – 1878) и с българския народ.

2. Транскрипция на релевантната на научния проект информация.

3. Превод на български на тези откъси от текста.

4. Реконструкция на културно-историческия контекст на епохата, за да се стигне до по-добро разбиране на избраните откъси на *Осерваторе Романо*.

5. Превод на български на коментарите, свързани с реконструкцията на културно-историческия контекст.

Всеки брой на *Осерваторе Романо* се състои от четири листа, последният от които е за реклама. Включва различни секции, които са посветени на Руско-турската война, на Източния въпрос и на българския народ. Тези секции се наричат: *Bollettino politico* („Политически бюлетин“); *Notizie Estere* („Външни новини“); *Ultime Notizie – Guerra d’Oriente* („Последни новини от Източната война“); *Dispacci della Guerra* („Военни депеши“) и редакционни статии. Освен това във вестника се наблюдават секции, които са посветени на икономика, на борси, на религиозни въпроси (*Cronaca religiosa* – „Религия“) и на последните събития във Ватикана и Италианското кралство (*Cronaca cittadina*).

Транскрипцията на секцията *Ultime Notizie – Guerra d’Oriente* („Последните новини от Източната война“, брой 148, неделя, 1 юли 1877, с. 3)

“i Turchi erano preparati a resistere al passaggio dell’ottavo corpo russo presso Zimnica di rimpetto a Sistova. Qui [...] la lotta fu viva, ma i Turchi furono respinti dalle loro posizioni avanzate.

Sistova è un vecchio castello con difese completate da terrapieni e palizzate, le truppe che difendono Sistova saranno probabilmente rinforzate da altre truppe. Se i Turchi non conoscevano in precedenza che il punto prescelto al passaggio dei russi era Sistova, non possono avere ivi concentrate forze numerose, per cui lunga non può essere la loro resistenza. I russi non mancheranno di trincerarsi in entrambe le rive della Jantra, sia per arrestare il corpo di Rustschuk, se si avanzasse, sia per procedere quindi tanto ad est verso il quadrilatero, quanto a sud verso Tirnovo e i Balcani. Altri due o tre corpi d’armata sono in grado di passare il Danubio a Sistova in seguito all’8 corpo. Rustschuk è una fortezza importante per la sua posizione come testa di linea della ferrovia bulgara, come porto interessante del Danubio rispetto a Giurgevo. Testa di linea delle ferrovie rumene, essa è destinata a diventare il punto più importante della linea di approvvigionamento dell’esercito russo operante nella Bulgaria. I russi faranno ogni sforzo possibile per impadronirsene. È probabilissimo il passaggio degli altri due corpi [...] altra parte per impedire che Rustschuk sia soccorsa dai corpi di Silistria e di [...]. Il 14 corpo è tutto entrato nella Dobrudscha, e presto sarà occupata anche [...] essendosi già, per quanto sembra, per quanto sembra, da qualche scorreria russa raggiunto la ferrovia Tschernavada-Kustendje.”

Превод на български на секцията от вестника

„Турците са готови да устоят на преминаването на руския осми корпус близо до Зимнич срещу Свищов. Тук †² битката беше оживена, но турците бяха отблъснати от позицията си, вече доста напреднала.

Свищов е стар замък със защита от земни насипи и палисади, войските, защитаващи Свищов, вероятно ще бъдат подсилени от други войски. Ако турците не са знаели предварително, че избраната точка за преминаване на руснаците е Свищов, те не биха могли да съсредоточат многобройни сили там, така че съпротивата им не може да бъде продължителна. Руснаците няма да пропуснат да се задържат около двата бряга на Янтра както за да спрат корпуса от Русчук, ако той напредне, така и за да продължат на изток към четиригълника и на юг към Търново и Балкана. Два или три други въоръжени корпуса успяват да преминат Дунава при Свищов, следвайки 8-и корпус. Русчук е важна крепост поради позицията си на начало на българската железница. Той е предназначен да се превърне в най-важната точка от снабдителната линия на руската армия, действаща в България. Руснаците ще положат всички усилия да го превземат. † Целият 14-и корпус навлезе в Добруджа и скоро също ще бъде окупиран †, след като вече, както изглежда, известен руски набег е достигнал железопътната линия Черна вода – Кюстенджа.“

Кратка реконструкция на историческия контекст

Секцията описва битката при Зимнич – Свищов на 15 (27) юни 1877 г. – военната операция, благодарение на която руската армия пресича Дунав и от румънския град Зимнич влиза в българска територия. Организирането на операцията се държи в пълна тайна до последния момент; в продължение на три дни се бомбардират крепостите Русе, Никопол и Видин, за да се отвлече вниманието на османската армия в различни пунктове на Дунав. Благодарение на успеха на руската военна операция Свищов става първият български град, освободен от османското робство (Mitkov, Choreva 2016).

Транскрипция на някои откъси на секцията II Proclama dello zar ai Bulgari („Обръщението на цар Александър II към Българите“, брой 149, вторник, 3 юли 1877, с. 3)

“Le mie truppe hanno passato il Danubio; esse entrano oggi nel vostro territorio, dove già parecchie volte hanno combattuto per il miglioramento della sorte degli abitanti cristiani della penisola dei Balcani. Fedeli alle antiche tradizioni storiche, traendo nuove forze dall’unione intima e secolare esistente tra essi e il popolo ortodosso della Russia, i miei avi erano riusciti colla loro influenza e colle loro armi ad assicurare successivamente la sorte dei Servi e dei Rumeni, chiamandoli ad una nuova esistenza politica. [...]”

Abitanti del paese bulgaro, lo scopo della Russia è di edificare e non di distruggere: essa è chiamata per la volontà della Provvidenza a pacificare e a conciliare tutte le razze, tutti i culti in tutte le parti della Bulgaria dove vivono degli abitanti d'origini e di credenze diverse. [...]

Nella Bulgaria, a misura che le truppe russe si avvanzeranno nell'intorno del paese, il potere turco sarà surrogato da un ordinamento regolare; gli abitanti indigeni saranno tosto chiamati a parteciparvi attivamente sotto l'alta direzione di autorità speciali e nuove. Le legioni bulgare serviranno di nucleo alla forza armata locale, destinata a mantenere l'ordine e la sicurezza. [...] Obbedite alle autorità russe; seguite fedelmente le loro istruzioni; là è la vostra forza; là è la vostra salute.”

Превод на откъсите на секцията

„Моите войски преминаха Дунава; днес влизат във вашата територия, където вече няколко пъти са се борили за подобряване на съдбата на християнските жители на Балканския полуостров. Верни на древните исторически традиции, черпейки нови сили от вековния съюз между тях и православния народ на Русия, моите предци успяха с влияние и оръжие да гарантират съдбата на сърбите и румънците, призовавайки ги към ново политическо съществуване. [...]

Жители на българската страна, целта на Русия е да гради, а не да руши: тя е призвана по волята на Провидението да умиротворява и примирява всички раси, всички култове във всички краища на България, където живеят хора с различен произход и с различни вярвания. [...]

В България, докато руските войски напредват из страната, турската власт ще бъде заменена с редовна власт; местните жители скоро ще бъдат призвани да участват активно под високото ръководство на новата власт. Българските легиони ще служат като ядро на местните въоръжени сили, предназначени да поддържат реда и сигурността. [...] Подчинявайте се на руските власти; спазвайте вярно техните инструкции; там е вашата сила; там е вашето здраве.“

Кратък коментар на Обръщението на цар Александър II към българите

Четейки Обръщението, можем да наблюдаваме няколко главни теми в него. В началото на прокламацията се твърди, че руската военна намеса има за цел да подобри условията на живот на християнското население на Балканите. След това се подчертават многовековната връзка, която съществува между християнското население на Балканите и руснаците, и фактът, че действията на Руското царство са водени от Божественото провидение. Освен това българите са призвани да се подчинят на руската власт, и се обявява установяването на нов ред в свободна България. Интересно е, че се наблюдава съответствие между Обръщението и Манифеста на 12 април 1877 г. на император Александър II за обявяване на Руско-турската война. И в двата документа се акцентира на връзката между християнското население на Балканите и християнското население в Руското царство

и на намерението на руския цар да даде военна помощ на балканските християнски, поданици на Османската империя. Забелязва се още едно съответствие между Манифеста и Обръщението във факта, че действията на Руското царство са описани както отражение на Божественото провидение или подкрепени от Божествената помощ.

Манифестът на 12 април 1877 г.

[...] Всѣмъ Нашимъ любезнымъ вѣрноподаннымъ извѣстно то живое участіе, которое Мы всегда принимали въ судьбахъ угнетеннаго христіанскаго населенія Турціи. Желаніе улучшить и обезпечить положеніе его раздѣляль съ Нами и весь русскій народъ, нынѣ выражающій готовность свою на новыя жертвы для облегченія участи христіанъ Балканскаго полуострова. [...]

[...] Глубоко проникнутые убѣжденіемъ въ правотѣ Нашего дѣла, Мы, въ смиренномъ упованіи на помощь и милосердіе Всевышняго, объявляемъ всѣмъ Нашимъ вѣрноподаннымъ, что наступило время, предусмотрѣнное въ тѣхъ словахъ Нашихъ, на которыя единодушно отозвалась вся Россія. [...] (BG diaspora 2024)

Превод на български на Манифеста

На всички наши любезни верноподаници е известно онова живо участие, което Ние винаги сме вземали в съдбата на угнетеното християнско население в Турция. Желанието да се подобри и осигури неговото положение, е споделял с Нас и целият руски народ, който изразява сега своята готовност за нови жертви за облекчаване участта на християните на Балканския полуостров. [...] Дълбоко проникнати от убеждението в правотата на Нашето дело, Ние в смирено упование за помощ и милосърдие от всевишния обявяваме на всички Наши верноподаници, че настъпи времето, предвидено в тези Наши думи, на които единодушно се отзова цяла Русия. [...] (Lazarova 2019)

Обръщението към българите³

Моите войски преминаха Дунава; днес влизат във вашата територия, където вече няколко пъти са се борили за подобряване на съдбата на християнските жители на Балканския полуостров. Верни на древните исторически традиции, черпейки нови сили от вековния съюз между тях и православния народ на Русия, моите предци успяха с влияние и оръжие да гарантират съдбата на сърбите и румънците, призовавайки ги към ново политическо съществуване. [...] Целта на Русия е да гради, а не да руши: тя е призвана по волята на Провидението да умиротворява и примирява всички раси, всички култове във всички краища на България, където живеят хора с различен произход и с различни вярвания. [...]

Заклучение

Първите резултати на анализа на броевете 148 и 149 показват интересни свидетелства на Битката при Зимнич – Свищов и за Обръщението на Александър II към българите. Подробният анализ на броевете на *Осерваторе Романо* от 1877 г. може да доведе до по-многостранно разбиране на епохата на Руско-турската война и на Освобождението на България, взимайки под внимание гледната точка на един вестник, който отразява или е много близко до ватиканското схващане на целия Източен въпрос.

Благодарности. Текстът е част от проекта по Националната програма „Неразказаните истории на българите“, Министерство на образованието и науката, България. Авторката завършва магистратура в Неаполския университет „Ориентале“, където изучава български език. Към момента е докторант в Римския университет „Ла Сапиенца“ с научно ръководство от Неапол и Прага. Ръководител на проекта „България в италианските и във ватиканските архиви“ е д-р Мая Падешка.

БЕЛЕЖКИ

1. Резултатите, които ще бъдат представени тук, са прелиминарни и самият метод на анализа ще бъде усъвършенстван по течение на изследването.
2. Бележа със знака † тези места в снимките на текстовете, използвани за дигитализацията, които са нечетливи.
3. Не намерих оригиналния документ на руски език на Обръщението, затова го представям в българския превод от италианския текст на брой 149 на „Осерваторе Романо“.

ЛИТЕРАТУРА

- BG diaspora 2024. Высочайший манифест 12 апреля 1877 г.
<http://bgdiaspora.h3b.ru/11737> [преглед 12.05.2024].
- Dizionario di Storia Treccani, 2010, s. v. “L’Osservatore Romano”.
https://www.treccani.it/enciclopedia/l-osservatore-romano_%28Dizionario-di-Storia%29/ [преглед 12.05.2024].
- ЛАЗАРОВА, ЕМ. 2019. *Манифестът за обявяването на Руско-турската война! БГ ПРЕСА*
<https://bgpressa.wordpress.com/2019/04/24/%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%8A%D1%82-%D0%B7%D0%B0-%D0%BE%D0%B1%D1%8F%D0%B2%D1%8F%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%82%D0%BE-%D0%BD%D0%B0-%D1%80%D1%83%D1%81%D0%BA%D0%BE-%D1%82%D1%83/> [преглед 12.05.2024].
- L’Osservatore Romano n°148, domenica 1° luglio 1877.
- L’Osservatore Romano n° 149, martedì 3 luglio 1877.
- МИТКОВ, П., ЧОРЕВА, ЗЛ. 2016. Форсирането на Дунав 27.06.1877 г. –

блестяща военна операция на руската армия. *Новини. Национален парк-музей Шипка – Бузлуджа* <https://www.shipkamuseum.org/2016/06/24/27-06-1877/> [преглед 12.05.2024].

LITERATURE

BG diaspora 2024. *Vaysochayshiy manifest 12 aprelya 1877 g.*

<http://bgdiaspora.h3b.ru/11737> [pregled 12.05.2024].

Dizionario di Storia Treccani, 2010, s. v. “L'Osservatore Romano”.

https://www.treccani.it/enciclopedia/l-osservatore-romano_%28Dizionario-di-Storia%29/ [pregled 12.05.2024].

LAZAROVA, EM. 2019. *Manifestat za obyavyavaneto na Rusko-turskata voyna!* BG PRESA

<https://bgpressa.wordpress.com/2019/04/24/%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%8A%D1%82-%D0%B7%D0%B0-%D0%BE%D0%B1%D1%8F%D0%B2%D1%8F%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%82%D0%BE-%D0%BD%D0%B0-%D1%80%D1%83%D1%81%D0%BA%D0%BE-%D1%82%D1%83/> [pregled 12.05.2024].

L'Osservatore Romano n°148, domenica 1° luglio 1877.

L'Osservatore Romano n° 149, martedì 3 luglio 1877.

MITKOV, P., CHOREVA, ZL., 2016. *Forsiraneto na Dunav 27.06.1877 g. – blestyashta voenna operatsiya na ruskata armiya.* Novini. Natsionalen park-muzey Shipka-Buzludzha“ <https://www.shipkamuseum.org/2016/06/24/27-06-1877/> [pregled 12.05.2024].

RESEARCH PROJECT “BULGARIA IN THE ITALIAN AND VATICAN ARCHIVES”: FIRST RESULTS OF THE ANALYSIS OF “OSSERVATORE ROMANO”’S ISSUES

Abstract. The main aim of the research project “Bulgaria in the Italian and Vatican Archives” is to find information about the Russo-Turkish War (1877-1878) and the Bulgarian people in the newspaper “L'Osservatore Romano”. This paper presents a possible method to analyse the issues of the newspaper, which is used for the analysis of issues 148 and 149.

Keywords: Osservatore Romano; newspaper; Russo-Turkish War (1877 –1878), Bulgarian History

✉ **Tiziana Di Felice, PhD student**

Germanic and Slavic Studies

Università degli Studi di Roma “La Sapienza”

E-mail: tiziana.difelice@uniroma1.it